

VỊ THẾ MỐI QUAN HỆ VIỆT NAM - XINGAPO TRONG KHỐI ASEAN (1995 ĐẾN NAY)

PHẠM THỊ NGỌC THU*

Quan hệ hợp tác giữa Việt Nam và Xingapo trong những năm qua đạt được nhiều thành tựu nổi bật, Xingapo đã trở thành một trong những đối tác thương mại quan trọng hàng đầu của Việt Nam trong khu vực ASEAN. Tính đến tháng 8 năm 2006, Xingapo có 425 dự án đầu tư nước ngoài tại Việt Nam với tổng số vốn là 7, 8 tỷ USD. Đầu tư của Xingapo có mặt trong hầu hết các ngành kinh tế của Việt Nam từ thăm dò, khai thác dầu khí, sản xuất công nghiệp tới chế biến nông lâm, hải sản và tập trung nhiều trong lĩnh vực cơ sở hạ tầng, dịch vụ, du lịch và kinh doanh bất động sản. Quan hệ thương mại giữa hai nước ngày càng mở rộng, kim ngạch buôn bán hai chiều tính đến năm 2005 đạt 6, 4 tỷ USD. Không chỉ là nhà đầu tư số một trong thương mại, Xingapo còn giúp Việt Nam đào tạo nguồn nhân lực. Theo thống kê hiện có khoảng 3000 sinh viên Việt Nam đang theo học tại các trường đại học ở Xingapo. Việc hai

nước miễn thị thực nhập cảnh (2003) càng khẳng định sự phát triển tốt đẹp trong quan hệ giữa Việt Nam - Xingapo. Tuy nhiên, các nhà lãnh đạo của hai nước đều cho rằng những kết quả trên vẫn chưa thật tương xứng với tiềm năng của mỗi nước. Vấn đề đặt ra là làm gì để duy trì và phát huy hơn nữa những thành tựu mà hai nước đã đạt được? bằng cách nào có thể phát huy được tiềm năng và lợi thế so sánh của mỗi nước để quan hệ hợp tác song phương Việt Nam - Xingapo đạt được những kết quả tương xứng với tiềm năng của mình? Tìm hiểu vị trí, vai trò của mối quan hệ Việt Nam - Xingapo trong khu vực là vấn đề trọng tâm mà chúng tôi đặt ra để nghiên cứu.

I. VỊ THẾ CỦA MỐI QUAN HỆ VIỆT NAM - XINGAPO TRONG KHU VỰC ASEAN

1. Mối quan hệ giữa hai nước Việt

* Ths. Phạm Thị Ngọc Thu, Khoa Lịch sử, Trường ĐH KHXH& NV, ĐHQG Tp Hồ Chí Minh

Nam - Xingapo có thể coi là một điển hình của sự hợp tác giữa hai nước có chế độ chính trị khác nhau, trình độ phát triển khác nhau trong khu vực

Xingapo phát triển theo con đường tư bản chủ nghĩa, còn Việt Nam đi lên xây dựng chủ nghĩa xã hội. Tuy khác nhau về chế độ chính trị xã hội nhưng Việt Nam Xingapo cũng như các nước ASEAN khác xác lập mối quan hệ trên cơ sở ý thức rằng trong thế giới ngày nay, sự tùy thuộc lẫn nhau ngày càng lớn, cách tốt nhất để đạt được hòa bình, tự do, công bằng xã hội, phúc lợi kinh tế là tăng cường hiểu biết lẫn nhau, tăng cường quan hệ láng giềng thân thiện giữa các nước trong khu vực vốn đã gắn bó với nhau bởi các quan hệ lịch sử, văn hóa. Mặt khác, các nước ASEAN cũng muốn giảm sức ép từ các nước lớn, việc quy tụ và liên kết với nhau trở thành nhu cầu cấp thiết, dù còn có sự lo ngại về sự khác biệt về ý thức hệ và chính trị nhưng cả Việt Nam và Xingapo đều nhìn thấy lợi ích chung trong việc bảo vệ hòa bình, giữ gìn an ninh và hợp tác phát triển ở khu vực.

Trong hợp tác kinh tế, hai Chính phủ chủ trương *thúc đẩy kết nối hai nền kinh tế Việt Nam - Xingapo* theo tinh thần Tuyên bố chung về khuôn khổ hợp tác toàn diện trong thế kỷ XXI. Thực hiện mô hình hợp tác mới này sẽ không chỉ góp phần phát triển kinh tế của mỗi nước mà còn đóng góp vào sự phát triển chung của khu vực, phù hợp với mục tiêu của ASEAN là xây dựng khu vực này trở thành một khu vực hòa bình, phát triển

chung và thịnh vượng. Có thể coi đây là một điển hình của sự hợp tác quốc tế thiết thực và hiệu quả, nó khẳng định một điều là các nước dù có sự khác biệt về chính trị, khác biệt về trình độ vẫn có thể hợp tác, bổ sung cho nhau để cùng phát triển.

2. Quan hệ Việt Nam Xingapo ngày càng phát triển góp phần tăng cường sự hiểu biết lẫn nhau và tăng cường mối liên kết giữa các nước trong khu vực.

Trong mối quan hệ với ASEAN, Xingapo với tư cách là một trong những sáng lập viên của Hiệp hội Đông Nam Á đang ngày càng phát huy vai trò đầu tàu của mình trong phát triển kinh tế và Việt Nam một thành viên tích cực cũng đem đến cho ASEAN tiềm năng phát triển và màu sắc mới. Việt Nam Xingapo đều là những thành viên tích cực của ASEAN, khi Xingapo hợp tác, hỗ trợ nhau phát triển trên mọi lĩnh vực vì lợi ích của mỗi nước cho ra công thức: *Việt Nam phát triển + Xingapo phát triển = góp phần làm ASEAN phát triển*. Việt Nam và Xingapo, mỗi quốc gia đều có vị trí, vai trò, đóng góp nhất định vào sự phát triển ổn định của mái nhà chung ASEAN, cả Việt Nam Xingapo đều nhận thức rất rõ điều đó. Chính phủ hai nước tham gia tích cực giải quyết các vấn đề chung của khu vực như giải quyết hậu quả cuộc khủng hoảng tiền tệ năm 1997; giải quyết các vấn đề có liên quan đến an ninh khu vực các vấn đề về biên giới, các tranh chấp ở Biển Đông, chống tội phạm ma túy, chống nguy cơ khủng bố; chống đại dịch SARS...

3. Quan hệ Việt Nam - Xingapo góp phần thúc đẩy sự phát triển kinh tế xã hội của Hiệp hội các quốc gia Đông Nam Á

Tốc độ tăng trưởng kinh tế của quan hệ Việt Nam - Xingapo tác động rất lớn đến tốc độ phát triển kinh tế của khu vực.

Nhìn vào bảng tổng quan kinh tế các nước ASEAN năm 2001, chúng ta thấy, đối với Xingapo một đất nước nhỏ nhất về diện tích, có số dân ít đứng thứ 2 trong ASEAN và có tốc độ tăng trưởng là 1,1 % (đây là năm Xingapo cũng như một số nước khác trong khu vực Đông Nam Á còn chịu ảnh hưởng của cuộc khủng hoảng tài chính vào cuối những năm 90) nhưng có tổng thu nhập quốc dân (GDP) đứng thứ 3 ở khu vực là 92, 3 tỷ USD. Đất nước nhỏ bé này lại là nơi sản xuất những mặt hàng có tính chiến lược và công nghệ cao như: xe hơi, vật liệu xây dựng, linh kiện điện tử, sản phẩm dầu; Việt Nam là nước có dân số đứng thứ 3 (sau Ấn Độ và Philippin), diện tích đứng vào hàng thứ 5 (sau Ấn Độ, Mianma, Thái Lan và Malaixia) là nước có tốc độ tăng trưởng GDP cao trong khu vực là 6,1%, tổng thu nhập GDP còn thấp là 31.3 tỷ USD. Việt Nam chủ yếu vẫn xuất các mặt hàng nông sản và nguyên liệu như thép gỗ, than, thiếc, thuộc da, hàng thủ công và một số hàng công nghiệp như hàng dệt may, đồ nhựa, cao su những con số nêu trên phần nào phản ánh cho chúng ta thấy tiềm năng phát triển kinh tế của mỗi nước trong khu vực ASEAN và cả những hạn chế, khó khăn của các quốc gia. Nhưng rõ

ràng là sự tăng trưởng kinh tế của mỗi nước trong khu vực đều đóng góp rất lớn vào tăng trưởng kinh tế của toàn khu vực Đông Nam Á. Theo tin mới nhận được từ Hội nghị thương mại và phát triển Liên Hiệp Quốc (UNCTAD) công bố trong Báo cáo đầu tư thế giới thường niên. Theo đó đầu tư nước ngoài trực tiếp (FDI) vào ASEAN đạt kỷ lục 37, 1 tỷ USD vào năm 2005. Xingapo là nước nhận FDI cao nhất khu vực là 20, 8 tỷ USD. Việt Nam là nước đứng thứ năm trong khối đạt được 2, 02 tỷ USD (*Báo Thanh Niên, số 291 - 3952, ngày 18/10/2006*). Những đóng góp của Việt Nam và Xingapo vào sự tăng trưởng kinh tế của ASEAN là rất quan trọng.

Mặt khác, kinh tế của Việt Nam Xingapo là bộ phận của ASEAN. Vì vậy, cả Việt Nam và Xingapo đều ý thức được rằng việc buôn bán, đầu tư giữa hai nước sẽ có tác dụng thúc đẩy mối quan hệ hợp tác và phát triển ở khu vực ASEAN. Sáng kiến thúc đẩy kết nối hai nền kinh tế Việt Nam Xingapo, do phía Xingapo đề xuất trong dịp Thủ tướng Việt Nam Phan Văn Khải sang thăm và làm việc tại Xingapo tháng 3 năm 2004, hai bên đã ký *Tuyên bố chung về khuôn khổ hợp tác toàn diện giữa hai nước trong thế kỷ XXI*. Theo tinh thần Tuyên bố chung này ngày 6/12/2005, Hiệp định khung về kết nối Việt Nam Xingapo được Bộ trưởng Thương mại nước ta Trương Đình Tuyển và Bộ trưởng Thương mại và Công nghiệp Xingapo Lim Heng Kieng ký. Việc thực hiện sáng kiến này dựa trên cơ sở khai thác lợi thế của mỗi nước theo hướng Việt Nam có lợi thế về đất đai và nhân công sẽ thực hiện các công

doạn sản xuất qui mô lớn; còn Xingapo với năng lực về vốn, công nghệ và lực lượng lao động trình độ cao, sẽ thực hiện các hoạt động nghiên cứu phát triển sản phẩm, tìm kiếm thị trường. Bên cạnh hoạt động hợp tác song phương, Việt Nam Xingapo còn tích cực khuyến khích đầu tư từ nước thứ ba. Hai bên đã thống nhất lựa chọn các dự án hợp tác chung để kêu gọi đầu tư trong các lĩnh vực như công nghệ thông tin, may mặc, giày dép, chế biến thực phẩm, thiết bị ô tô các dự án được lựa chọn sẽ được hưởng qui chế chấp thuận nhanh (Fast Track Approval Green Lane). Theo đó các cơ quan chức năng của Việt Nam - Xingapo sẽ phối hợp ưu tiên phê duyệt những dự án nằm trong khuôn khổ Sáng kiến chung được áp dụng cơ chế chấp thuận nhanh. Mặc dù có nhiều điểm tương đồng với nhau trong điều kiện phát triển nhưng ở mỗi nước ASEAN đều có những lợi thế phát triển riêng. Vì vậy, cả Việt Nam và Xingapo khi xây dựng chiến lược kinh tế hướng ngoại không chỉ căn cứ vào việc phân vùng kinh tế trong nước mà còn tham gia hợp tác phân công lao động giữa các nước thành viên ASEAN. Ví dụ: khi xây dựng nhà máy sản xuất vi mạch điện tử, Việt Nam cần phải liên kết có hiệu quả với các cơ sở lắp ráp ở Indônêxia, Thái Lan, Xingapo hoặc xây dựng thị trường tiêu thụ gạo ổn định ở Indônêxia, Philippin. Điều này tạo ra cơ chế phối hợp gắn kết đa phương cùng phát triển.

Sự hợp tác kinh tế song phương và đa phương phát triển mạnh trong khu vực ASEAN không chỉ mang lại sự thịnh vượng chung của khu vực Đông Nam Á

mà còn góp phần quan trọng vào việc tăng cường sự hiểu biết, giao lưu văn hóa, xã hội giữa nhân dân Việt Nam - Xingapo và với các nước trong khu vực.

4. Quan hệ Việt Nam Xingapo phát triển tốt đẹp góp phần làm tăng uy tín của Hiệp hội trên trường quốc tế

Sau hơn 30 năm tồn tại và phát triển, ASEAN đã trở thành biểu hiện thành công của một tổ chức khu vực không chỉ thể hiện sự tăng về số lượng thành viên từ 5 lên 10 mà còn khẳng định xu thế phát triển khu vực hóa, toàn cầu hóa. Vượt qua những trở ngại về sự khác biệt ý thức hệ, các nước Đông Nam Á đã xích lại gần nhau, liên kết với nhau trong một tổ chức cộng đồng trên tinh thần tôn trọng sự lựa chọn chế độ chính trị của mỗi nước. Trên phạm vi quốc tế, ASEAN đã phát huy vai trò của một tổ chức khu vực có vị trí chính trị, tiềm năng kinh tế và văn hóa đầy bản sắc. Mỗi quốc gia trong khu vực đều góp phần vào sự lớn mạnh chung của tổ chức. Uy tín quốc tế của ASEAN ngày càng được nâng cao thúc đẩy sự quan tâm của cộng đồng quốc tế đối với khu vực. Uy tín của ASEAN được nâng cao, mối quan hệ với EU và APEC và các khu vực khác được tăng cường.

ASEAN phát triển rất năng động trong khu vực Châu Á- Thái Bình Dương năng động về kinh tế nhất thế giới. Các nước ASEAN mấy năm gần đây có tốc độ tăng trưởng kinh tế hàng năm là trên 7%. Trong quá trình hợp tác kinh tế quốc tế Xingapo và Việt Nam với vị thế và uy tín

riêng của mình đã trở thành hạt nhân nòng cốt góp phần không nhỏ vào việc thúc đẩy các quan hệ hợp tác quốc tế trong khu vực và quốc tế.

Là một trong năm nước sáng lập ASEAN, Xingapo ngày càng phát huy vai trò tích cực trong ASEAN (tại Hội nghị thượng đỉnh ASEAN lần thứ IX) đã đưa ra sáng kiến cộng đồng kinh tế ASEAN (AEC) hướng tới xây dựng một cộng đồng kinh tế ASEAN (AEC) trong đó hội nhập trên tất cả các lĩnh vực thương mại, sản xuất, dịch vụ, tài chính, đầu tư mục tiêu của cộng đồng kinh tế ASEAN nhằm hỗ trợ thị trường các nước trong khu vực ASEAN đủ sức cạnh tranh với Trung Quốc, Ấn Độ và xây dựng ASEAN thành một thị trường, cơ sở sản xuất chung vào năm 2020, biến ASEAN thành một dây chuyền cung ứng toàn cầu. Việt Nam và các thành viên khác của Hiệp hội đã tham gia tích cực vào quá trình hội nhập này.

Việt Nam - Xingapo là những thành viên sáng lập đầu tiên của Diễn đàn hợp tác giữa Á và Âu vào năm 1996, ASEM (Asia Europe Meeting) bao gồm 26 đối tác trong đó có 15 nước thành viên của Liên minh Châu Âu, 7 nước thành viên ASEAN (Việt Nam, Xingapo, Indônêxia, Malaixia, Brunây và Philippin) và 3 nước Đông Bắc Á là Nhật Bản, Hàn Quốc, Trung Quốc. Cùng với sự phát triển của sự hợp tác liên khu vực này, Việt Nam - Xingapo đã tham gia tích cực và có nhiều đóng góp quan trọng vào tiến trình ASEM. Việt Nam - Xingapo tích cực thúc đẩy hình thành diễn đàn Đông Á - Mỹ La tinh, ủng hộ

mạnh mẽ thương mại toàn cầu và toàn khu vực.

Cùng là thành viên trong đại gia đình ASEAN, trong việc thực hiện chính sách đối ngoại, Việt Nam luôn coi trọng quan hệ hợp tác nhiều mặt với Xingapo cả trên phương diện song phương và đa phương vì lợi ích chung của nhân dân hai nước và sự phát triển của cả khu vực.

II. TRIỂN VỌNG PHÁT TRIỂN CỦA MỐI QUAN HỆ GIỮA HAI NƯỚC VIỆT NAM - XINGAPO TRONG BỐI CẢNH TOÀN CẦU HÓA

Quan hệ Việt Nam - Xingapo được cải thiện từ những năm đầu thập kỷ 90 trở lại đây, hai nước mới có cơ hội để tăng cường hiểu biết, tin cậy lẫn nhau và phát triển quan hệ hợp tác trên các lĩnh vực chính trị ngoại giao và kinh tế thương mại. Nếu so sánh quan hệ song phương Việt Nam - Xingapo với các nước khác trong khu vực, có thể nhận thấy quan hệ song phương Việt Nam - Xingapo đã có những bước phát triển nhanh chóng hơn, mạnh mẽ hơn, đặc biệt là những bước nhảy vọt trong quan hệ kinh tế thương mại.

Hiện nay, quan hệ hợp tác kinh tế - thương mại song phương giữa hai nước ngày càng được hai nhà nước quan tâm, thúc đẩy ngày càng tương xứng với tầm vóc của nó. Bản ghi nhớ về hợp tác đầu tư Việt Nam - Xingapo, cơ chế "chấp thuận nhanh" được áp dụng cho các dự án đầu tư cụ thể, do hai bên lựa chọn trong đó các dự án được lựa chọn đầu tiên là sản xuất sản phẩm nghe nhìn, xe hơi, may mặc, giày

dép, dịch vụ công nghệ thông tin và chế biến nông lâm thủy sản. Cơ cấu làm việc và mô hình hợp tác này theo chúng tôi sẽ góp phần mở ra nhiều cơ hội thuận lợi hấp dẫn doanh nghiệp hai nước mở rộng hợp tác kinh doanh nhanh chóng và hiệu quả cao hơn nữa.

Với cơ sở hạ tầng hiện đại vào bậc nhất Châu Á, Xingapo là một trung tâm tài chính, chế xuất và thương mại quan trọng, thu hút nhiều tập đoàn và công ty lớn trên thế giới với hơn 1.600 công ty xuyên quốc gia đặt trụ sở tại đây, đầu tư từ các công ty này vào Việt Nam thông qua các chi nhánh của họ đặt tại Xingapo đã góp phần đáng kể giúp Xingapo giành được vị trí đầu bảng trong danh sách đầu bảng trong số các nhà đầu tư nước ngoài tại Việt Nam.

Vị thế của Xingapo không chỉ dừng lại ở mức độ là nhà đầu tư hàng đầu, cũng không chỉ dừng ở vai trò như một nhịp cầu nối các nhà đầu tư nước ngoài của các khu vực khác vào Việt Nam mà Xingapo đang tích cực phối hợp với Việt Nam để xúc tiến các dự án đầu tư từ các nước thứ ba.

Có lẽ chưa bao giờ quan hệ kinh tế Việt Nam Xingapo lại phát triển tốt đẹp như hiện nay. Sáng kiến kết nối hai nền kinh tế do phía Xingapo đề xuất trong dịp Thủ tướng Phan Văn Khải sang thăm và làm việc tại Xingapo tháng 3 năm 2004. Trong chuyến viếng thăm này, hai bên đã cùng ký Tuyên bố chung về khuôn khổ hợp tác toàn diện giữa hai nước trong thế kỷ 21. Sáng kiến này còn phù hợp với xu hướng chung của khu vực và thế giới về đẩy

mạnh tự do hoá, thuận lợi hoá trong đầu tư và thương mại. Với Việt Nam, thực hiện kết nối với nền kinh tế phát triển cao như Xingapo còn là bước đi thiết thực cho con đường hội nhập kinh tế khu vực và quốc tế. Việc thực hiện sáng kiến này dựa trên cơ sở khai thác lợi thế của mỗi nước theo hướng Việt Nam có lợi thế về đất đai và nhân công sẽ thực hiện các công đoạn sản xuất với qui mô lớn; Xingapo với khả năng về vốn công nghệ, lượng lao động trình độ cao sẽ thực hiện các hoạt động nghiên cứu phát triển sản phẩm, tìm kiếm thị trường.

Xingapo là nước có nền kinh tế phát triển cao nhất ở khu vực Đông Nam Á, đặc biệt là về công nghệ cao, yếu tố mà Việt Nam đang cần được chuyển giao. Xingapo ngày nay không phải chỉ là nơi trung chuyển hàng hoá, là nơi dừng chân của các dòng khách du lịch quốc tế mà còn là trung tâm tài chính lớn ở Châu Á. Vì vậy, Xingapo đã đang và sẽ là nơi chuyển tiếp các dự án FDI vào Việt Nam.

Đánh giá về triển vọng hợp tác kinh tế - thương mại giữa Việt Nam và Xingapo, Tổng thống S.R. Nathan phát biểu: *"Xingapo là một nước nhỏ, nhưng trong khả năng cho phép, sẽ tiếp tục chia sẻ kinh nghiệm phát triển của chúng tôi với Việt Nam và tăng cường sự hợp tác kỹ thuật song phương, đặc biệt là trong lĩnh vực công nghệ thông tin, giáo dục, dạy nghề và đào tạo kỹ năng các nhân tố chủ yếu của sự cạnh tranh trong nền kinh tế mới. Điều này vì lợi ích chung của hai nước chúng ta."/*